

EKONOMİ POLİTİK

Şimdi *Kapital*'i Okumak Zamanı

Erinç Yeldan, 22 Mart 2017

Karl Marx *Kapital*'i bundan yüz elli yıl önce yayınladı. *Kapital*, kapitalizmin işleyiş yasalarını ortaya çıkarmak ve işçi sınıfına da burjuvaziye karşı yürüttüğü özgürlük mücadelesinde teorik bir donanım sağlamak amacını gütmektedir. Marx'ın bu devasa entelektüel çabasının ardında yatan ana soru sadece sermaye birikimi sonucunda doğacak sınıfsal çatışmaları ve bunların sonuçlarını kapitalizmin doğal yasaları çerçevesinde ele almakla sınırlı olmayıp, doğrudan doğruya *kapitalizmin birikim yasalarının özünü* incelemeyi amaçlamaktaydı.

Yayımlandığı tarihten yüz elli sonra *Kapital*'i okumak istiyorsak, kapitalizmin bir üretim biçimi olarak özgün yasalarının *kuramsal ve soyut* düzeyde irdelenmesi çabasıyla, *tarihsel bir gerçeklik* olarak günümüzün *sınıfsal çatışmalarını ve sınıf mücadelesini* anlama çabasının farklı olgular olduğunu öngörmemiz gerekmektedir. *Kapital*'de geçen *kapitalizm analizinin soyut boyutları* olduğunu görmezden gelip, Marx'ın önermelerini hiç değişmeyen mekanik doğrular olarak ele alırsak, 21. yüzyılın bu ilk çeyreğinde küresel ekonomide farklı ülkeler, bölgeler ve sermaye grupları ile emekçiler arasında şekillenen “yeni uluslararası işbölümünün” ana dinamiklerini anlamamız mümkün olmayacaktır.

***

Marta Harnecker, *The Bullet* sayfasında paylaştığı yazısında bu değerlendirmeleri Latin Amerika ülkeleri açısından ele alıyor (*). Harnecker'in yorumlamasına göre, *neoliberalizmin* Latin Amerika ülkelerinde yaratmış olduğu tahribat ve sömürü ortamı, 20. yüzyıl başında Sovyet Ekim Devrimi öncesinde Rusya'nın içine sürüklendiği emperyalist savaş ve dehşet günlerini andırmakta. Latin Amerika ekonomileri üzerine uluslararası finans şebekesi, ulus-ötesi tekeller ve IMF, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü benzeri *Vaşington Uzlaşması* kurumlarınca 1970'lerden bu yana yürütülen *kolektif emperyalist* saldırı neoliberal politikalar aracılığıyla sürdürülmekteydi.

Özelleştirmeler, işgücü piyasalarının esnekleştirilmesi ve parçalanması ve sosyal devletin tahrip edilerek, başta eğitim ve sağlık olmak üzere tüm sosyal altyapı hizmetlerinin ticarileştirilmesini amaçlayan neoliberal muhafazakar uygulamalar, söz konusu ülkelerde orta sınıfların çözülerek yoksullaşmasına, gelir dağılımının giderek bozulmasına ve bu ülkelerde emekçilerin ulusal ve uluslararası sermaye çevrelerince açık sömürsünün derinleşmesine yol açtı. Marx'ın *Kapital*'in üç cildi boyunca açıklamakta olduğu çıplak ve acımasız sömürü, neoliberalizmin cenderesine sıkışmış Latin Amerika'da da tüm şiddetiyle hüküm sürmekteydi.

Aynı Latin Amerika ülkeleri günümüzde neoliberal sömürü ve talan politikalarına karşı yürütülen başkaldırı ve direnişin de öncülleri oldu. Şili, Arjantin, Brezilya ve Kolombiya'da sol popülist akımlar hızla güçlenerek kendi adaylarını iktidara taşıdılar. Bu akımların ayırt edici özelliği, bu direnişi başlatan ve yürüten kitlelerin *geleneksel sanayi işçi sınıfı örgütlerinin* değil, popüler ve çoğunlukla *yatay/kitlesel* biçimli örgütlenmeleri hedefleyen

geniş katılımlı unsurlardan oluşmasıydı. İçlerinde üniversiteli gençlerin, yerel halk örgütlerinin, köylülüğün ve hatta kilisenin de bulunduğu bu geniş yelpazenin talepleri tek bir odağa yönelmiş idi: *neoliberalizme hayır! Ve “başka bir dünya mümkündür”!*

Burada son derece önemli olan olgu, bu direnişin içerisinde geleneksel sanayi işçi örgütlerine dayalı liderliğin görece olarak son derece zayıf olmasıydı. İşçilerin “sınıfsal” taleplerinin yerini çoğunlukla ulusal ve yerel talepler almıştı. “Somut” ve “kitlesel” öğeler içeren bu taleplerin ortak yönü kuşkusuz “aciliyeti” idi. Neoliberal tahribatın acil olarak önüne geçilmeliydi.

***

Anti-neoliberal direniş cephesinde geleneksel işçi sınıfı örgütlerinin katılımının göreceli olarak cılız kalmasının nedenleri, kuşkusuz, bu yazının sınırlarının fazlasıyla üstünde. Ama bu sonuçta belirleyici olan öğelerin en başından beri neoliberal politikaların doğrudan doğruya işçi sınıfının politik ve kitlesel hareketlerinin, sendikalarının ve diğer mesleki örgütlenme biçimlerinin anti-demokratik ve açık faşizan uygulamalarla engellenmesi ve parçalanmasının amaçlanmasıydı. Yerel ve uluslararası sermaye çevreleri, söz konusu politikalara geliştirilecek direnişin ana ekseninin işçi sınıfı olacağını öngörmüş ve bu olası direnişin örgütlenme merkezlerini yıpratmayı öncelikle amaçlamış idi.

Bunun yanında kapitalizmin 21. yüzyıla girerken uluslararası yeni işbölümünün kuralları ve kurumsal yapıları da yeniden biçimlenmekteydi. Azgelişmiş, çevre ekonomilerde geç kapitalistleşmenin getirdiği yapısal sorunlar ve bu ülkelere biçilen bağımlı ve taşeronlaştırılmış (alt-işveren) birikim modelleri işçi sınıfı içerisinde de örgütlü – örgütsüz, formel – enformel, ve marjinalleştirilmiş farklı kategorilerin yapılanmasını hızlandırdı. İşçiler ve işgücü piyasaları esnekleştirilmiş olarak bölündü, parçalandı ve heterojen işgücü biçimleri ortaya çıktı. Ücretli emeğin bu “parçalı” görünümü 21. yüzyıl kapitalizminin doğal sonucuydu, zira *sermayenin kendisi* (alt taşeron ve benzeri biçimlere bürünerek) parçalanmaktaydı.

Bu gelişmelere ek olarak bir de neoliberal dünyanın emekçilere sunmakta olduğu yepyeni bir fırsat demetinin altını çizmemiz yerinde olacaktır: *tüketim sepetinin genişlemesi*. Yoksulluk hızlanır, sosyal devlet hizmetleri tahrip edilir ve gelir dağılımı uçurumları derinleşirken, aynı dönemde de emekçiler *birer tüketici olarak* yepyeni bir olanağa kavuştular: *hane halkı borçlanması*. Kredi kartları, tüketici kredileri, ... ile belirlenen bu “şimdi al, sonra öde” dünyası, emekçilere sistemle bütünleşme ve hayallerinin ötesinde bir tüketme olanağı yaratmaktaydı. Bu hiper-tüketim olanağı, kuşkusuz ki kapitalizmin finansallaşmasının doğrudan bir uzantısıydı ve işçi sınıfını bireyselleştirerek, gelecek umutlarını sistemle uzlaşmaya koşullandırmaktaydı.

Kapital yeniden okunmalı, evet; dogmalara sapmadan, hazır sorulara basma kalıp hazır yanıtlar yetiştirmeye çalışmadan; her türlü bağnazlıktan arınarak. *Kapital*'in özünde yatan devrimci diyalektiği 21. yüzyıla taşıyarak, *dünyayı anlamak ve değiştirmek için...*

(*) Bkz. Marta Harnecker, “Reading Marx’s Capital Today: Lessons from Latin America, 3 Mart 2017. <http://www.socialistproject.ca/bullet/1377.php>